

بلوچستانء تاریخ نوکیں سنگ ء دور تال رود ء دور

طاہر بلوچ

Abstract:

The human civilization is not new but consist of a long history from the beginning of the first day. Development s and declination s come and go by the sphere of time but leave some effect in the human history.

This paper will focus the ancient civilization of Mehragarh and the archaeological sites of Balochistan such as, Killi Gul Muhammad, Anjeera, Nal Shahi, Mustang and Bostan. The proto - historic, pre historic, chalcolithic, Mesolithic and neolithic period of Balochistan will be discussed.

گوند گری (Abstract):

اے نبشٹانک نوکیں سنگ ء دور ء بگرتاں دو ہزار ء پنج صد سال پیش چہ مہتریں عیسیٰ ء بلوچستان ء انسان ء آباد کاری ء پد ر کنت۔ ایٹی ء ابید دود ء ر بیدگ، دود ء ر بیدگ ء تہر ء سنگ ء اولی کرن ہم ہوار انت۔ ماں بلوچستان ء تنے و ہدی ایں در کپتگیں کوہن تریں آبادی مہر گڑھ انت۔ کہ آئے، دہ ہزار سال کوہن انت۔ آڑا ہفت دوراں بہر کنگ بوتگ۔ اولی دور ء ناں آبادی بزراں دود ء ر بیدگ ء ر بلوچستان ء ایندگہ آبادی کلچراں گوں دیم پد دیم کنگ بوتگ ء گڈ سراں مہر گڑھ ء ہوار بلوچستان ء ایندگہ ہے دور ء آبادیانی تباہی ء وادی ء سندھ ء چست بوتگ۔

سنگ ء دور / پد ر زق ء تنگ و تاج / مناسبیں موسم / کلی گل محمد / مہر گڑھ / کشت ء کشاری / مالدار ی / حاک ء رزان / بان بندگ / باپار / آبادی ء دودگ / کسبانی جتائی / رزق ء وت پیدا ک کنگ / زالبول ء کماشی / کلکولیتنگ / زیات یر ی / رود ء کرن / انجیرہ / نال / ژوب / شاہی تمپ / مستونگ / بولان)۔

بلوچستان ء تاریخ سک کہن انت۔ اے تاریخ ء زانگاپہ المی انت کہ نبشٹہ ء تہذیب ء چہ ساری اے بنی آدم ء تاریخ چارگی ایں۔ چونہا انسان ء تاریخ روے زمین ء سرا، مروچی ء چے بیست لکھ سال کہن انت۔ ء بلوچستان ء تنے و ہداں پد ر بوتگیں تاریخ مروچی ء چہ نو،

دہ ہزار سال آں تاں روت۔ نوں بیات کہ انسان اے دراجین تاریخ دور، دور، و بھر بھر چاریں کہ انسان و تاریخ و ادومزین بہراں بہر کنگ بوٹگ۔ آہانی تہانو کترین تاریخ و را historical period گش انت کہ آچہ نبشتہ و ہداں بنا بوٹگ و کنیں تاریخ و را Pre-history گش انت و اے دراجین دور مروچی و آچہ دو ملین سال بنا بیت۔ و پد اکت 2500 پ ع (ق م) و آسربیت۔ پداچہ اودا Proto-history بنا بیت۔ اے دور مصر، عراق و بر صغیر و مزین مزین تہذیبیاں و تی سرچست کنگ۔ تاریخی دور و تاریخ و را پٹ و پول و نبشتہ و آچہ کمک زوراں و قبل از تاریخ بزاں Pre-history و پٹ و پول و آچہ کوہنیں انسان و یلہ داتگین و مب (آثار) یار بیدگ زانگ بیت۔ پرچہ کہ آزمانگ و نبشتہ نہ بوٹگ۔ پریشی اے تاریخ و نبشتہ کنگاچہ کلچر و آچہ کمک زور انت۔ مب اے گپ و پد رکن انت کہ آدور و آچہ بوٹگ؟، بلئے ساری و اے بزانت کہ کلچر و ت جی یے؟ ر بیدگ اصل و یک مزین و را ہیں لفظے بزاں (Generic term) اے کلچر ہما درائیں و پگر و را گش انت کہ آھاں انسان پہ و تی زندمان گوازیگ و مقصداں کار مرکز کنت۔ کہ ایشرا پیداواری قوت ہم گش انت کنے۔ اصل و کلچر پیداواری قوتانی دومی نام انت۔ ر بیدگ و ادو بہراں بہر کنگ بوٹگ۔ آہانی تہا کیے و را Material culture گش انت بزاں ہما درائیں اوزار، چیز، لوگ، ماڑی، پٹ و پول و آ و آ زریعہ۔

دومی و را Non-material culture گش انت کہ آہانی تہا رویہ، سوچ و پگر و ستک و عقیدہ ہوا انت۔ مسترین گپ اے زانگی انت کہ کلچر مدام دیم پہ دیمیری و روم زوران انت۔ شر و آچہ شر تر و مزین و مستر بووان بیت و بوٹگ انت نوں بیات کہ تاریخ و بہر بہر دور و دور و بہ چاریں۔ اولی دور و را Paleolithic گش انت ایشی و پدا سے بہر انت۔ جسملی، نیامی و بڑی۔ دومی دور و را Mesolithic گشاں و سمی دور و را Neolithic گش انت۔ و اے ما قبل تاریخ و گڈی دور انت۔ پاکستان و ماں بلوچستان اے دور و مب مروچی و آچہ کساس دہ ہزار سال کمن انت و پدا چار ہزار سال و اکت و آسربیت۔ اے دور و نامدار ترین جاگہ (میتگ) بلوچستان و در کپتگ کہ آدہ ہزار سال کمن انت اے دور و آچہ پد Chalcolithic کیت اے دور و میتگ مہر گڑھ و ابید توگیں بلوچستان و است انت آہانی تہا نجیرہ، نال، شاہی تمپ، مستونگ، بولان، ژوب و گد کہ بازیں میتگ۔ اے دور و نوکیں سنگ و دور گش انت بلے ساری و اے زانگی انت کہ نوکیں سنگ و دور کجام انت۔ آئی و پد رین خوبی حاصیت و نشانی چے بوٹگ انت۔ اے ہما دور انت کہ انسان چہ حیوانی زندگی و در آئیگا بوٹگ و دیم پہ تہذیب و شائستگی و تی سفر و نیگیج کنگ۔ اے دور و انسان و پگر و زندگی گوازیگ و وڑ و پیم بدل بوٹگ انت۔

آئی و چاگردی گزر ہم وڈا انگ انت و کلچر ہم بدل بوتگ۔ پیسری این دور و بنی آدم قدرت و دستاں آں بے وس بوتگ۔ آئی و قدرت و چاگردی مقابلہ کت نہ کنگ و مدام مقابلہ و ہدا پشت و کنز اتگ۔ بلئے اے دور و بنی آدم و گوں قدرت و مقابلہ کنگ و زند گوازینگ و در این آسراتی آئی و نوں پوت، و ت پیدا کت انت و قدرت و محتاج نہ بوت کہ ساری و آپ رزق و شوباز و شپ جاہ و روج جاہات۔ سرد ترند و تاب و گرین موسم و آرا یک جاگہ و چہ دومی جاگہ و ستا چین ایت۔ اے دور و مستریں و پد ریں شری ایش انت کہ نوں انسان و وتی و ر دن گوں وتی دستاں وت جوڑ کت و یک ہندے و آہاناں جانند بوتگ و موہ رست و یک ٹھکین تہذیبے و نبشت۔ ایر بوت۔ اے انسان و ترندیں دیمیری و دور انت۔ پرچا کہ نوں آہاناں تگ و تاج کنگ و گزر نہ بوت۔ پرچہ کہ آہاں وتی رزق وت جوڑ کت۔ اے انسان و تاریخ تہا یک مزنیں آشوبے ات کہ انسان و کشت و کشاری و بنگیجی کت۔ وتی و ر دن یکیں جاگہ نشت و در گیتگ، بزاں یک جاگہ و تچو کیں کورے و لمب و آباد بوت و پدا ہما کور و آرا کشت و کشاری و آسراتی دات۔ تہر تہریں دان و ورگ و گوں آئی و زہن مجگ و پگر کنگ و سنج و لائق و ذات۔ آرا پ پگر کنگ و ہدر رست و نوکیں آشوب کشت و کشاری و دگہ نوکیں کلچر گوں وت آرتگ کہ آساری و دور و نہ بوتگ۔ ساری و دور و اے دور و ر دن و تہا ہم بدلی اتنگ۔ آزیات گوشت ات و اے دومی دان آپروٹین و اے شکر دار منی خیال ہے دویمینی ہواری و گوں انسان و مجگ دگہ ترند تر بوت و پدا اے جز و ر اچا گردی گزراں گیشتر محکم کت۔ نوکیں کساں نوکیں کسب و نوکیں کارانی در چچ کت۔ ایشی و ہواری و کوہی سیاہ دار و رودینگ و لاؤ کنگ ہم ہے دور و پدا اور انت و ارا انت۔ و ہے دلو تاں چہ آہاں کار گپت، بزاں وت و چہ مستریں ساہ دار آئی وتی دستاں کت کہ ساری و بے اوزار آئی و کراشت وے نہ کت۔ کار گرگ دوریں گپے، حاک و رزان ہم ہے دور و کلچرے، لوگ جوڑ کنگ، بان بندگ و باپاری و روا و ہم بنگیجی ہے دور و بوت۔ پرچہ کہ بلوچستان و بازیں دمی این میتگاں انچین ہم چیز در اتنگ کہ آہندی نہ بوتگ انت بلکن چہ اوگانستان و عراق و آراگ بوتگ انت و پدا اے کلچر و رنگ ہم عراق و اوگانستان و رس انت۔ اے عمل و را کلچر و سفر گش انت بلے مروچی این دور و اے عمل سک ترند و تیز انت۔ اے دور و انسان و آبادی ہم گیش بوتگ۔ اے گیشی و سوب و ر دن ات۔ ساری و دور و ر دن گوشت ات و گوشت و تہا پروٹین ہم است انت۔ پروٹین و رکیں زالبول صحت مند و محکم بیت۔ تاں دیراں آ وتی چک و را گور و شیر ادات کنت و پدا آئی و ناڈراہی و چکر دیراں پد کسیت۔ پرے خاطر آہانی چک کم بوتگ انت۔ نوکیں دور و سنگ و دور و ر دن دان و غلہ بوتگ۔ اے سکیں شکر داریں و ر دن انت (High-carbohydrate) اے و ر دن و و رکیں زالبول و جان و پیگ و کساس و ڈایت۔ یک چکے و پد زوت دومی چک بیت پرچہ کہ آئی و ناڈراہی و چکر زوت پدا کسیت و دگہ چکے

بوٹنگ و گمان گیش بیت۔ ہمیشی Neo-lithic بزاں نوکیں سنگ و دور چا گرد آ بادی و ڈاتنگ۔ اے دور بنداتی چا گرد واک و اختیار زالبول و دستاں بوٹنگ۔ حاکمیت زالبول و بوٹنگ اے دور و عہد راما در سری نظام گنگ بوٹنگ کہ مذہب و بندات ہم چہ ہے دور و بوٹنگ۔ اے دور و گڈ سراں اشتراکی رھبند مران بوٹنگ و غلام داری رھبند و سرچست کنگ و زالبول و حاکمیت ہم ہلاں بوٹنگ۔ و ہد و گوزگ و گوں انسان و تی ماحول و چا گرد و روج چہ روج گیشتر سہی و سر پد بوواں بوت۔ و آئی و قدرت و در و سیلہ آناں پ و تی آسراتی و گزراں جتا جتاھیں پیا کار مرکزت۔ دگہ نوکیں کلچر پچار و کی کنائینگ بوت انت و کہنیں کلچر و انوکیں کلچر و نوکیں در و شمش دات و پہ بازین مقصداں کار مرکزت۔ ماں بلوچستان و اے دور بزاں نوکیں سنگ دور 8215 پ۔ ع و بنا بیت و 2500 پ۔ ع کیت و تباہ بیت۔ اے دور Pre-history و گڈی دور انت۔ اے دور و (میتنگانی آثار اولی رنداں 1954-51 و ماں کلی گل محمد و پد 1975 و فرانس و نامداریں دمب زانت Arachaeologist J.F grige و آئی و ٹولی و در گیشنگ ات انت۔ آھاں مہر گڑھ و آ بادی و راہفت دور و تباہ بہر کت۔ اولی دور 8215 پ۔ ع 6000 پ۔ ع ات کہ اے دور دو بہراں بہر انت۔ اے دور و نوکیں بہرانی سیادی گوں مینولینک دور و انت۔ اولی بہر و ٹچ ڈولیں حاک و رزاں نیست ات۔ بلے دومی بہر و حاک و رزاں جوڑ کنگ بوت انت۔ و آھاں پ و ت و بان جوڑ کنگ ات۔ کشت و کشاری و ہواری و ساہ دار ہم دار گ بوٹنگ ات انت۔ دومی دور شش ہزار سال و بنا بیت و 5625 پ۔ ع و ہلاں بیت۔ سیمی دور و گڈ سرا chaeolithic گش انت۔ چاری بہر و گڈ سرا Chaeolithic گوش انت اے و ہد و بنی آدم و ژود ہم در گیشنگ ات و کار مرکز کنگ ات۔ پنچمی تا ہفتمی دور 3200-2500 پ۔ ع و انت۔ اے مہر گڑھ و بلوچستان و سہ دور و آباد بوٹگیں میتنگانی گڈی دور انت۔ اداچہ اے تہذیب تباہ بنت و پد اسندھ و مزین تہذیب سرچست کنت و مہر گڑھ و اولی دور بندات و جوڑ کنگین حاک و رزان دست و سرا جوڑ کنگ بوٹنگ انت۔ یا کہ ٹو کر یانی کالبانی تہا جوڑ کنگ بوٹنگ انت۔ بلے آئی و چہ پدے دور و حاک و رزان چکری بزاں Wheel made بوٹنگ انت۔ رزانانی سرا تہر تہرین نقش و نگار، زالبولی سہت و زیور، بزاں اے عہد و انسان و تی پداری رنگ و در و شمش و سرا ہم دگوشی دات۔ اے دور بلوچستان و بگرتاں بنگال و، تیوگیں گوریچانی دگ آباد بوٹنگ۔ بلے مار ٹرویلر پگٹ و گہ یک و دور و گنگ کہ پاکستان و نوکیں سنگ و دور نہ بوٹنگ۔ کشت و کشاری و ساہ دار دار گ و رواج نیامی سنگ و دور و (Meolithic) بوٹنگ۔ ایشاں پد پاکستان و جتا جتاھیں ہندانی پٹ و پولاں چہ نوکیں سنگ و دور و بازین کلچر و رستنگ۔ اے ہما دور انت کہ مردم و تی لڈ و باری زندیلہ دات و جاہ مند بوت انت۔ شکاری و چہ دھکان بوٹاں۔ اے دور و پد مہر گڑھ و سیمی دور بنا بیت۔ بزاں

(Chalcolitic) دور گوش انت۔ اے دور چہ ساری دور و دور گیشتر دیمری زور کیں دورے بوتگ۔ سنگ و اوزار و آواری و ہم پجارو کی کنائنگ بوت (Brownage) Pottery و کساس زیادہ بوت و آھانی سرا نقش و نگار گیشتر تھرے بوت انت۔ آفش آنی تہا جیو میرک، ساہ دار و در چکی تاک ہوار انت۔ ہے رنگ و وڑ کلی گل محمد 2، 3 کوئٹہ و تہا ہم رسنگ انت۔ Chalcolitic دور مہر گڑھ و سیمی دور انت۔ اے دور میتگ تیوگیں بلوچستان و ہر کنڈ و دمگاں است انت۔ بازیں زاننگار اے دور و راشش ہزار دگہ لہتیں چار و سہ ہزار پ ع (ق م) حساب کت۔

انجیرہ کہ سوراب و انت آ مہر گڑھ و سیمی دور و گوں سیادی کنت، بزراں انجیرہ و دور و مہر گڑھ و سیمی دور ہم عمر انت۔ کار دی کشیت کہ انجیرہ و کنہیں جاہ مند نوکیں سنگ و دور و Semi-nomadic بوتگ انت۔ برے برے آھاں لڈ و بار کنگ و ایشی و تاریخ 3500 پ ع (ق م) انت۔ بوت کنت کہ آھانی اے لڈ و بار موسمی بوتگ انت، پر چہ انجیرہ و اولی دور و وچ وڑیں بان و دمب نیست۔ آھاں پ و ت سہر جوڑ کنگ۔ گدان یاد گہ انجین بندر بوتگ انت۔ انجیرہ و دومی دور کہ کیت گڈا اے دور بان آنی سر آمد پشکپنگ انت۔ اے دور و بانانی ر بڈ گوں کوری گردیں سنگ آں بندگ بوتگ انت۔ بلے انجیرہ و دومی دور و بان شریں پیما گوں ترا تشکیں سنگ و بندگ بوتگ انت۔ بانانی ایوک و بڈ پد پشکپنگ و چپ و چا گرد و حا کاں چہ انجو زانگ بیت کہ بانانی بنیاد تاں کونڈ و بزراں و سنگ بوتگ انت و آئی و چہ برز حشاں گوں بندگ بوتگ انت۔ اے رواج تنے و ہدی ہم بلوچستان و ر و برکت و ز ر باری دمگاں است انت۔ اے میتگانی خاصیں گپ ایش انت کہ ادا بلوچستان و ایند گہ میتگانی کلچر ہم رسنگ انت۔ ایشی و چہ پد ر بیت کہ اے میتگ و رگ و ریشگ گوں تیوگیں بلوچستان و بوتگ۔ اے دور و سنگ و اوزار سک کم بوتگ۔ پر چہ کہ اے دور و مردماں رود (کانسی) ہم کار مرز کنگ۔ ہے پیہیں میتگے سیاہ دمب انت۔ اے ہم انجیرہ و ہم عمر و مہر گڑھ و سیمی دور و چہ سیادی کنت۔ ہے پیما قلات و مہر گڑھ و دمب ہم گوں چارمی دور بزراں Chalcolitic سیادی کن انت۔ رود (کانسی) و دور 3200-3500 پ ع (ق م) مہر گڑھ و آواری و اے دور و بلوچستان دگہ بازیں ہندے ہم آباد بوتگ انت۔ مہر گڑھ و چارمی دور میتگ فعل گڈائی، رانا گڈائی، سُر جنگل، کچی بیگ، کلی و دگہ بازیں ہندے است انت۔ اے دور انیں میتگانی نزکی چہ رود و دور و انت۔ اے و ہداں سنگ و اوزار ناپید بیت۔ و آئی و جاگہ و رود کار مرز بیت۔ پنچمی و ششمی دور رود سکین دیمری و دور انت۔ اے دور 3200 پ ع (ق م) بنا بیت۔ و 2500 پ ع (ق م) کیت و آسر بیت۔ ادا چہ مہر گڑھ و ہے دور و ایند گہ در انیں میتگ تباہ بوھان بنت۔ و آدیما سندھ و مزراں و نامداریں تہذیب (Indus Valley Civilization) سرچست کنت۔ ساری و مدام اے گشگ بوتگ کہ

سندھ و تہذیب چہ عراق و اتلگ بلے چرے پٹ و پل و پد ر بوتگ کہ سندھ و تہذیب عراق و نہ انت بلکن آہے ملکی انت و آئی و
بنگیج کنوک چہ مہر گڑھ و اتلگ انت۔ ہے مہر گڑھ و مہلونک کم کم و دیم چہ سندھ و نیمگا لڈ و بار کنان و شنگ انت۔ پر چہ کہ مہر گڑھ و
ہفتیس دور آئی آتار ماں سندھ و پد ر انت۔

سرشون: References:

1. Wall Bank , T. Walter, civilization , Scott, foreman and company ,1961
2. Panin , Giorgio. The children History of civilization .Hamlyn ,1986
- 3- یحییٰ امجد۔ تاریخ پاکستان (جلد اول قدیم دور) علامہ اقبال ٹاؤن لاہور 517 جہان زیب بلاک 1988
3. Mughal , M . Rafique. Further evidence of the early Haven culture in the great Indus valley, 1970-90(Survey) report.
4. Gwinn, Robert. Pre historic people and culture. The new encyclopedia Britannica Vol 26 Chicago U. S.A 1993.
5. Butzer, Karlw.Pre-historic people. The world book encyclopedia vol15 Chicago, Scott freezer company,1989.
6. Dickinson, alicie .Pre-historic man. The new book of knowledge vol15 new yard, Grolier 1970.